

1. Labinski kulturno-povijesni susreti, Zbornik radova sa znanstveno-stručnoga skupa, gl. ur. Slaven Bertoša, Labin: Grad Labin, 2017., 511 str.

Zbornik sadrži radove iznesene na znanstveno-stručnom skupu *Labinski kulturno-povijesni susreti* održanom 11. svibnja 2017. u prostoru Gradske knjižnice Labin. Na skupu je sudjelovalo dvadeset dvoje izlagača, a tematika izlaganja obuhvaćala je povijest i kulturu Grada Labina, kao i širega prostora Labinštine, od rijeke Raše do Plomina i Čepića (odnosno administrativna područja Grada Labina te Općina Raše, Kršana, Sv. Nedjelje i Pićna). Zbornik izdan povodom održavanja skupa sadrži ukupno 21 znanstveni, pregledni i stručni rad. Izdavač je Grad Labin, a glavni je urednik Slaven Bertoša.

U »Uvodnoj riječi« gradonačelnik Grada Labina Valter Glavičić ističe potrebu održavanja ovakvoga skupa koji će potaknuti interes ljudi za povijest, jezik, kulturu i običaje Labina i Labinštine te omogućiti njihovo bolje razumijevanje, a povjesničarima i inim stručnjacima dati poticaj za daljnje bavljenje znanstveno-istraživačkim radom. Uz to napominje da bi skup ubuduće trebao postati tradicionalnom dvogodišnjom manifestacijom.

Nakon »Uvodne riječi« slijedi »Predgovor« u kojemu se čitateljima obraća glavni urednik *Zbornika* Slaven Bertoša. On napominje da dosad nije postojao redovit znanstveno-stručni skup takvoga profila koji se odnosi na područje Labinštine i na kojem bi autori različitih profila na multidisciplinarni način predstavljali rezultate svojih istraživanja te ih time učinili dostupnima i poznatijima javnosti. Unatoč mnoštvu vrijednih i zanimljivih detalja iz prošlosti Labinštine, ona je široj javnosti i dalje nepoznata, a na studijima se povijesti gotovo uopće ne spominje. Stoga je jedan od ciljeva skupa bio potaknuti prije svega mlade školovane povjesničare s Labinštine, ali i one iz drugih krajeva, na intenzivnije bavljenje proučavanjem, predstavljanjem i valoriziranjem kulturno-povijesnoga nasljeđa ovoga kraja.

Nakon otisnutoga programa znanstveno-stručnoga skupa slijede radovi. Prvih je petnaest radova, s obzirom na povijesnu tematiku kojom se bave, poredano kronološki te čine posebnu cjelinu, dok drugih šest radova obuhvaća svojevrsni ne-kronološki pregled kulturno-povijesnoga nasljeđa Labinštine.

Prvi je u nizu rad »Prilozi poznavanju arheološke topografije istočne obale Istre« (str. 16 – 28), autora Vedrana Kosa. U njemu su obrađena tri arheološka lokaliteta istočne obale Istre i njezina zaleđa, od kojih se svaki odnosi na određeno povijesno razdoblje: gradina u Raškom zaljevu, antička cisterna u Prtlogu i kasnoantička utvrda na obroncima Sisola.

Slijedi rad Deana Blažine i Mladena Bastijanića pod nazivom »Doseljenje dijela posade krčke velike fuste na područje labinske komune 1512. (pokušaj djelomične analize događaja)« (29 – 67). Autori analiziraju događaj koji se zbio u travnju 1512., a tiče se bijega nekolicine članova posade krčke velike fuste (tip ratnoga ili gusarskoga broda, tj. mala galija) iz krčke komune te njihova nastanjivanja na području labinske komune. U radu su objašnjeni uzroci i okolnosti toga događaja. Unatoč uvriježenu mišljenju iz objavljene literature, brod nije doživio brodolom niti je prebjezima pružio azil labinski podestat, koji uostalom nije ni znao za njihov bijeg, već se dio posade, na čelu sa zapovjednikom fuste Nicolom Cicutom,

odlučio naseliti na području labinske komune bježeći od rata i teške vojne obveze. U radu se navodi da su odlučujuću ulogu kod prihvaćanja prebjegle posade mogle imati utjecajne labinske obitelji, posebno labinski izdanak roda krčkih knezova Frankopana.

Sljedeći je u nizu rad Ondine Krnjak pod nazivom »Labin i okolica u apostolskoj vizitaciji Agostina Valiera iz 1580.« (68 – 90). Autorica analizira izvješće o apostolskoj vizitaciji veronskoga biskupa Agostina Valiera koji je slijedom naloga pape 1579. i 1580. godine obavio vizitaciju mletačkoga dijela Istre, posjetivši tom prilikom i grad Labin. Svrha je vizitacije bila provjera općega stanja vjerskoga i društvenog života stanovništva mletačkoga dijela Istre, kao i provjera discipline, organizacije i funkcioniranja same Crkve, uz zalaganje vizitatora za obnovu vjerskoga života klera i vjernika. Stoga se u njegovim zapisima mogu uočiti brojne pojedinosti iz vjerskoga i svjetovnoga života ljudi koje mogu pridonijeti boljem razumijevanju svakidašnjice stanovnika Labina te mletačkoga dijela Istre toga vremena.

Slijedi rad Milene Joksimović i Darka Komše pod nazivom »Postupak protiv postolara Ivana Librića zbog hereze u Labinu 1580. godine« (91 – 124) koji se tematski nadovezuje na prethodni rad, odnosno vizitaciju biskupa Valiera istarskim biskupijama. Rad obrađuje specifičan slučaj istražnoga postupka koji su vodili vizitatorovi ljudi protiv labinskoga postolara Ivana Librića optuženoga za herezu. U radu se analizira spomenuti postupak, a naročita je pozornost posvećena pitanjima koja su bila u središtu interesa ispitivača. Posebno se analiziraju izvori i literatura u kojima se spominje taj događaj.

U radu »Kasnosrednjovjekovni i novovjekovni arheološki nalazi s Labinštine« (125 – 143) autorica Tatjana Bradara iznosi rezultate arheoloških sondiranja na području Labinštine koja su obavili djelatnici Arheološkoga muzeja Istre u Puli. Sondiranje se provodilo na dvama lokalitetima, u župnoj crkvi u Plominu i grobljanskoj crkvi svetoga Jurja u Kožljaku, i to u dvama navratima, 1955. i 1999. godine. Spomenuta su se naselja nalazila u blizini mletačko-austrijske granice, ali su oba potpadala pod nadležnost Puljske biskupije. Rezultati istraživanja, kao i dostupni podatci, potvrdili su pretpostavku da granica nije predstavljala nepropusnu barijeru umjetničkim strujanjima te je upravo na primjeru mletačkoga Plomina i austrijskoga Kožljaka vidljivo ispreplitanje srednjoeuropskoga kulturnog kruga s mletačkim.

U radu pod naslovom »Arhitektura ranonovovjekovnog Labina: komuna, obitelj, radionice« (144 – 182) autorica Jasenka Gudelj analizira arhitektonska ostvarenja Labina nastala između XV. i XVIII. stoljeća čija se vrijednost odnosi na cjelokupno područje Istarskoga poluotoka. Autorica posebno ističe značaj odnosa arhitektonskih ostvarenja i ranonovovjekovnih kolektivnih i pojedinačnih naručitelja te pruža podatke o raznim profesijama u svezi s graditeljstvom na području Labina u spomenutom razdoblju.

Slaven Bertoša u radu »Izvješće istarskog generalnog inkvizitora Gerolima Bragadina o Labinštini (1651.)« (183 – 192) analizira spomenuti dokument u kojemu inkvizitor daje opis stanja na Labinštini, predlažući moguća rješenja za uklanjanje postojećih nedostataka. Iz dokumenta je razvidno da su postojali sukobi u Gradskom vijeću Labina, kao i napestosti u odnosima seljaka i građana te brojni drugi međusobni prijepori u društvu. Posebna

je pozornost u dokumentu posvećena problemu naoružanja koje je ocijenjeno nedostatnim za kvalitetnu obranu. S obzirom na spomenute probleme, stanje je na Labinštini inkvizitor ocijenio najlošijim u dijelu mletačke Istre.

Dean Škopac u radu »Krštenja u Sv. Nedelji (1714. – 1815.)« (193 – 209) analizira onomastičku sliku Sv. Nedelje temeljem uvida u matične knjige krštenih župe koje se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu. Matična knjiga krštenih Sv. Nedelje vodi se od 1714. godine, a prijašnji su se upisi župljana Sv. Nedelje obavljali u Matičnu knjigu krštenih Labina koja se vodila od 1536. godine. Autor stoga napominje da bi za uvid u cjelokupnu sliku demografskoga razvoja stanovništva Sv. Nedelje trebalo obraditi i matične knjige Labina.

Tulio Vorano u radu pod nazivom »Značenje (arhivskih) bilježaka Tomasa Lucianija za proučavanje povijesti labinskog područja u doba mletačke uprave« (210 – 226) daje pregled sadržaja bilježaka Tomasa Lucianija koji se čuvaju u Državnom arhivu u Rijeci. Rodom iz Labina, Luciani je u njemu proveo dobar dio svoga života obavljajući i gradonačelničku dužnost u razdoblju od 1846. do 1849. te od 1856. do 1860. godine čime mu je bio olakšan pristup općinskoj arhivi iz koje je crpio vrijedne podatke. U svojim bilješkama donosi podatke iz povijesti Labina od prapovijesti do 1854. godine. Posebno se ističe popis raznih labinskih dužnosnika, pogotovo sudaca, plovana, arhidakona koje je smatrao značajnima za povijest Labina. Nakon preseljenja u Veneciju nastavio je s radom prikupljanja i bilježenja podataka koji su mu kao djelatniku tamošnjega arhiva bili dostupni. Autor ističe kako Lucianijeve bilješke nisu »kontaminirane« njegovim političkim stavovima te su stoga upotrebljive i vrlo korisne, ali nažalost premalo korištene u znanstvene svrhe. Zaključuje kako je riječ o vrlo vrijednom gradivu koje može poslužiti u svrhu proučavanja povijesti Labina i njegova širega područja iz razdoblja mletačke, a dijelom i austrijske uprave.

U radu pod nazivom »Labinsko-barbanski migracijski kontakti sredinom XIX. stoljeća« (227 – 260), autorice Samante Paronić, analizirani su podatci iz matičnih knjiga župe Barban iz razdoblja od 1830. do 1850. godine koji se odnose na intenzitet migracijskih veza između labinskoga i barbanskoga područja. Obradeni podatci obuhvaćaju demografske pokazatelje, poput broja i spolne strukture krštenika, njihovih roditelja i kumova te duhovnih osoba i primalja koji su potjecali s Labinštine, udjela izvanbračne djece, običaja u svezi s nadijevanjem imena, obiteljskih nadimaka i dr. Interdisciplinarnim i mikroistraživačkim pristupom, koji obuhvaća materijalne, socijalne i kulturne sastavnice, nastojalo se dati potpuniji prikaz života pojedinaca i lokalne zajednice te međusobnih odnosa između dviju sredina.

U radu »Prikaz liječničke djelatnosti dr. Valentina Lucasa, specijalista opstetričara-ginekologa i venerologa u Rijeci, Puli i Labinu krajem XIX. i početkom XX. stoljeća« (261 – 271) autor Lucijan Mohorović pruža kratak pregled života i rada spomenutoga liječnika rodom iz Labina, koji je svoju karijeru izgradio kao specijalist ginekologije, opstetricije i venerologije u Trstu, Beču, Rijeci, Puli i Labinu. Posebna je pozornost posvećena analizi podataka iz njegova izvješća za 1909. godinu kao policijsko-liječničkoga referenta pri Lučkoj kapetaniji u Puli gdje se angažirao u borbi protiv porasta nekontrolirane, odnosno tajne prostitucije. Ističe se i njegov doprinos inovativnim metodama liječenja spolnih bolesti. Na

kraju se donosi i kratak pregled njegova političkoga angažmana kao pripadnika Talijanske narodne stranke.

Dijana Muškardin u radu »Zbrinjavanje labinske djece za vrijeme Prvog svjetskog rata« (272 – 285) bavi se slučajevima odlaska djece s područja Labinštine u sjeverne krajeve Hrvatske radi zbrinjavanja od gladi koja je u vrijeme Prvog svjetskog rata kao posljedica ratnih zbivanja vladala u Istri. Autorica posebno napominje ulogu Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru u organizaciji odlaska djece na dopunu prehrane u sjevernu Hrvatsku. Podatke za rad autorica je skupljala konsolidirajući građu Državnoga arhiva u Pazinu, dostupnu literaturu i časopise, uz terenski rad i razgovor s kazivačima.

Rad Tine Filipović »Gorski udari i urušavanje starogradske jezgre Labina 60-ih godina XX. stoljeća« (286 – 318) bavi se slučajem urušavanja ulica i kuća u starogradskoj jezgri Labina sredinom 60-ih godina XX. stoljeća, prouzrokovanim gorskim udarima kao posljedicom rudarenja. Zbog posljedica urušavanja nekoliko je stotina ljudi bilo primorano na iseljavanje, a ozbiljno je nastradala i vrijedna kulturno-povijesna baština. Zahvaljujući stabilizaciji terena, provedenim stručnim analizama i rekonstrukcijskim zahvatima kojima je pridonio angažman lokalne zajednice na prikupljanju potrebnih sredstava i investicija, Stari se Labin uspio obnoviti i sačuvati od propadanja.

U radu Denija Vlačića »Labinjani u Domovinskom ratu (prema pisanju lokalnog tiska)« (319 – 346) obrađuje se sudjelovanje Labinjana u Domovinskom ratu te njihov doprinos u obrani Hrvatske, bilo kao članova vojnih postrojbi, bilo u humanitarnim organizacijama, poput Crvenoga križa. Navode se sljedeće vojne postrojbe u kojima su Labinjani sudjelovali: 119. brigada Pula, 154. domobranska pukovnija Pazin, 35. inženjersko-pontonirska bojna Pula i 9. gardijska brigada »Vukovi«. Najviše je Labinjana bilo dijelom spomenute 119. brigade Pula te je stoga najveći dio rada posvećen njezinu djelovanju od početka do završetka Domovinskog rata, uz kraći dio koji se odnosi na djelovanje 154. domobranske pukovnije Pazin. Kao primarni izvor rada poslužio je lokalni list *Labinska komuna* u kojemu je najviše podataka izneseno o djelovanju spomenutih dviju brigada.

Vanesa Begić u radu »Danijel Načinović, labinski književnik« (347 – 365) analizira stvaralaštvo puljsko-labinskoga autora Danijela Načinovića. Obradene su sve bitne etape njegova stvaralaštva od početaka do današnjih dana, a uključuju pjesništvo, esejistiku, feljtonistiku, putopisnu prozu, stvaralaštvo iz područja dječje književnosti, kantautorski rad, rad na scenarijima te prevoditeljsku, uredničku i inu djelatnost. Autorica daje sažet pregled svih njegovih djela, međunarodnih sudjelovanja na raznim skupovima te nagrada i priznanja koje je za života primio. Usto je naveden i kratak osvrt na jezik i stil njegovih djela.

Slijedi rad »Povijesni razvoj okolice rijeke Raše« (366 – 405) autorice Eve Melegi Matković. Riječ je o povijesnom pregledu prostora oko rijeke Raše i Raškoga zaljeva. Istaknuta je važnost kraja kao graničnoga područja i prometnoga čvorišta između raznih etničkih i političkih cjelina. U radu je detaljnije obrađeno prapovijesno i antičko doba jer je taj topografski prostor od najstarijih vremena bio pogodno mjesto za naseljavanje ljudskih zajednica te je u brojnim antičkim povijesnim izvorima naveden kao važna granica, prometnica ili utvrda. Zbog nedostataka pisanih i materijalnih izvora srednjovjekovno je doba samo usput na-

vedeno dok je novovjekovno i suvremeno doba prikazano kao slijed povijesnih zbivanja u kojemu je najviše istaknuta gospodarska uloga toga područja, s posebnim osvrtom na rudarsku djelatnost kao dominantnu gospodarsku granu toga područja.

Anja Šumberac u svom radu »Izgubljena sakralna baština Labinštine« (406 – 436) daje pregled onoga dijela baštine s područja Labinštine kojoj se tijekom povijesti postupno gube tragovi te su do danas sačuvani samo njezini ostatci ili rijetki tragovi u pisanim dokumentima. U radu je posebno obrađena materijalna i nematerijalna sakralna baština. Od materijalne su baštine obrađeni sakralni objekti koji se nalaze u ruševnu stanju ili su potpuno iščezli s lokacija na kojima su bili sagrađeni. Pritom se spominje i desakralizirana baština koja se odnosi na objekte koji su cjeloviti, ali čija je funkcija prenamijenjena u druge svrhe. Od nematerijalne baštine spomenute su procesije u svezi s pojedinim svetkovinama te mjesni svetci zaštitnici. Osnovni se cilj ovoga rada odnosi na skretanje pozornosti na zapostavljen segment lokalne povijesti, odnosno lokalne baštine u svrhu sprečavanja njezina dodatnoga propadanja te pada u potpuni zaborav.

Rad Olje Višković »Ostavština Hermana Stembergera u Narodnom muzeju Labin« (437 – 457) bavi se ostavštinom Hermana Stembergera, labinskoga povjesničara amatera koji se kao zaljubljenik u labinsku kulturno-povijesnu baštinu dugo bavio proučavanjem povijesti, geografije i etnologije Labina i okolice te je kao rezultat toga proučavanja u nasljeđe ostavio vrijednu građu. Ta je građa nakon njegove smrti predana na čuvanje Narodnom muzeju Labin. Ovaj se rad bavi prikazom i opisom spomenute građe koja se sastoji od arhivskoga gradiva, rukopisne građe, crteža, fotografija, novinskih članaka i raznih predmeta.

U radu »Od *pira* do *funerala* (starinski bonton)« (458 – 466), autora Daniela Mohorovića, razmatrani su narodni običaji Labinštine prilikom vjenčanja (*ženidbe*, *ženitve*, *pira*) te pogreba (*funerala*). Veći je dio materijala rezultat istraživanja i prikupljanja podataka pokojnoga Bože Glavičića, istraživača narodnih običaja Labinštine koji je s autorom surađivao u radu na zajedničkoj knjizi. Običaji su predstavljeni u obliku starinskoga bontona, a obuhvaćaju niz pravila dobra ponašanja koji se vezuju uz obredna događanja vjenčanja i pogreba, uključujući i radnju koja je prethodila samim događanjima te njima pripadna narodna vjerovanja.

Posljednja su dva rada tematski povezana uz prostor Pićna i Pićanštine.

Rad Elis Baćac »*Po trnji von Pićna i va njemu* – značenje legende o trnoplesarima za mjesto Pićan i lokalnu zajednicu« (467 – 493) temelji se na istraživačkom projektu kojemu je bio cilj ispitati lokalnu zajednicu Pićna i pićanske iseljenike, okupljene u udruzi »Trnoplesari«, o poznavanju pićanske legende o trnoplesarima te o njihovu tumačenju te legende. Istraživanje, koje je provela autorica, etnografskoga je pristupa te je u tu svrhu osmišljen upitnik kojim je intervjuirano šezdesetak ispitanika s područja čitave Pićanštine. Rezultati su upitnika kasnije uspoređeni sukladno generacijskim kategorijama ispitanika te sukladno kategorijama mještani – iseljenici. Rezultat je ispitivanja trebao utvrditi koja je inačica legende najviše u optjecaju te prenosi li se legenda tijekom generacija pritom mijenjajući svoj oblik. Istraživanje je pokazalo da legenda nema preveliko značenje za

Pićance jer za nju zna tek manji broj stanovnika te da ona njima ne predstavlja ni emotivnu ni simboličku vrijednost.

Posljednji u nizu rad je Kristijana Žgaljardića pod nazivom »Sveci Pićanske biskupije« (494 – 510). U radu je kratko prikazana povijest Pićanštine i Pićanske biskupije, s naglaskom na živote lokalnih svetaca te legende koje se uz njih povezuju. Legende se povezuju i uz sam osnutak Pićna i Pićanske biskupije jer ne postoji točan datum, kao ni godina nastanka gradića i biskupije. Od svetaca čiji su životni put i djelovanje obrađeni u radu spominju se sveti Nicefor, mučenik, sveti Nicefor, biskup, te sveti Rok.

Zbornik radova prvoga stručno-znanstvenoga skupa *Labinski kulturno-povijesni susreti* svojim obimom i raznovrsnom tematikom radova pokazuje da postoje mnoge teme iz kulturno-povijesnoga nasljeđa Grada Labina i Labinštine, manje poznate ili gotovo nepoznate široj javnosti, koje dosad nisu obrađivane ni predstavljene na ovaj način, u obliku stručnoga simpozija i pratećega zbornika. Osim znanstvenoga skupa posvećenoga znamenitom labinskom eruditu Matiji Vlačiću Iliriku te nekoliko publicističkih izdanja koja su obrađivala bližu ili dalju povijest Labina i Labinštine, dosad nije postojao stručni skup posvećen sveobuhvatnoj zavičajnoj tematici ovih prostora. Sve to govori u prilog održavanju skupa i objavi pratećega zbornika koji bi trebali sumirati i javnosti približiti najnovije rezultate istraživanja iz područja povijesti, jezika, kulture, vjere i običaja ovoga kraja te potaknuti znanstvenike na daljnji rad u proučavanju i valorizaciji labinskoga kulturno-povijesnoga nasljeđa.

Hendi Hrelja